

gledamo suvremene potvrde, ne ćemo naći tu razliku. U rječnicima je zabilježeno četrdesetak potvrda pa iako bi se na njima moglo utvrditi neko stanje, moglo bi se reći da nije mjerodavno zbog maloga broja primjera, uključivši i podatke iz biblijske konkordancije. Zato sam i uzeo podatke iz *Hrvatskoga nacionalnoga korpusa*, koji daje riječi s potrebnim kontekstom: *polovica* ima 833 potvrde, a *polovina* 105. Mislim da već taj podatak jasno pokazuje izrazitu prevagu *polovice*, a iz njega možemo zaključiti da teško može biti semantičke podjele po *djeljivosti/nedjeljivosti*. I nema je. Pregledao sam sve primjere s *polovina*, i 400 primjera s *polovica* i ustanovio da uza sve vrste imenica ide i *polovina* i *polovica*. Najčešće su veze s imenicama za prostor, vrijeme, broj, količinu i sl., dakako znatno brojnije uz *polovicu* nego uz *polovinu*. Nisam mo-

gao naći nikakvu semantičku podjelu. Stoga i ja kao i obrađivač dijela o tim riječima u AR, a to je bio Tomo Maretić, smatram da *polovina* znači isto što i *polovica*. Moram reći da nisam istraživao u samoj matematici, ali to istraživanje ne bi donijelo nikakvu promjenu u općem jeziku. U njemu su to prave istoznačnice. Ipak, tko želi jednoj dati prednost, u hrvatskome književnome jeziku može dati prednost riječi *polovica*. Njoj u prilog govori većina podataka.

Kad sam se prihvatio da pišem ovaj članak, nisam to učinio samo da odgovorim na jedno pitanje, nego da pokažem kako za neke sumnjive tvrdnje treba postupiti u proučavanju. A nije to tako ni teško. Provjerivši svih 105 primjera za *polovinu* i 400 primjera za *polovicu*, potrošio sam samo sat i pol.

Stjepan Babić

OSVRTI

O KRSTU I KRŠĆANINU I NADIJEVANJU IMENA

Člankom *Krstarenje ili kružna plovidba?*, objavljenom u 4. broju prošloga godišta želio sam napisati da su hrvatske riječi i *križ* i *krst*, a onda i izvedenice od njih, s različitom raspodjelom pa i značenjem.

M. Horvatek iz Krapine u osnovi prihvata tu razliku, ali ima tri napomene. Piše:

1. Vaš odgovor na stranici 137., citiram: "... ali treba naglasiti da su hrvatske riječi i *krst* i *križ* jer Hrvati upotrebljavaju riječ *krst*, npr. *Krst Ivanov bijaše li od Neba ili od ljudi* (zagrebačka Biblija, Marko 11,30) – *Jedan Gospodin! Jedna vjera! Je-*

dan krst! (Isto, Efežanima 4,5)."

Istina je da su Duda i Fućak preveli grčku riječ *baptisma* *krst*, ali zašto je to potrebno kad mi Hrvati imamo za tu grčku imenicu najljepšu hrvatsku riječ *krštenje*. Mnogo je ljepše reći i uputnije upotrijebiti hrvatsku riječ kako je navodi Biblija u izdanju Kršćanske sadašnjosti: "Odatle je bilo Ivanovo krštenje?" (Mt 21,25; Mk 11,30). A ista primjedba i pitanje se odnosi i na vaš odgovor Pavlova navoda iz Ef 4,5.

2. Zar se umjesto riječi "... nadijeva mu ime" ne bi moglo ponuditi bolje rješenje? Npr. *imenuje ga*, ili *nadjenuo mu je ime*. U nekim krajevima Hrvatske riječ *nadijevati* se rabi za: nadijevanje kobasica ili krvavica.

3. Način na koji rabite riječ *kršćanin* me zbunjuje. Samim činom krštenja beba ne postane kršćanin. Ima mnogo onih koji su kršteni, a po tom nisu nikada ni prešli crkveni prag, a kamoli kršćanski živjeli. Da bi objasnio tko je stvarno kršćanin, apostol Pavao odgovara u 2. Kor 5,17: "... ako je tko u Kristu (kondicional), on je novi stvor." Ili apostol Ivan u svojem Evanđelju 1,12 veli: "A svima koji ga (Isusa) primiše dade vlast da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime." Vjera u Gospodina je uvjet za stjecanje ovog odnosa s Gospodinom, a taj uvjet ne može ispuniti tek rođena beba.

Zamolili smo Bonaventuru Dudu da nam komentira taj tekst. Evo što nam je napisao:

U Vojnovičevoj konkordanciji *Velika biblijska konkordancija* razvidno je, točnije razvidna su sva mjesta gdje se u Bibliji (SZ po *zagrebačkoj Bibliji*, a NZ po Duda-Fučaku) rabi riječ *krst* (bez drugih padaža) i riječ *krštenje* (nom. jd., gen. jd., instrumental jd. i mn.).

Možda mi (Duda-Fučak) ni u SZ ni u NZ nismo dosljedni. No za me je *krst* trajno stanje (sacramentum in factu esse, neponovljiv je čin), a *krštenje* je čin kojim se tko krsti – prima krst (= actus transiens). Kao *sv. red* i *ređenje* – ređenjem se prima trajni sakrament sv. reda.

Najjednostavnije je pogledati: Lk 12,50 – *Krstom mi se krstiti* (čini mi se naravnije nego *krštenjem mi se krstiti*). Nikako se ne slažem s Horvatekom da bi hrvatska riječ bila samo *krštenje* i da je ljepša. Tu nastaje i pitanje imenica na *-nje* itd.

Zanimljiv je Jeronim Šetka u djelu *Hrvatska kršćanska terminologija*, Split, 1976., 2. izdanje, na str. 140.–142. Po njemu, očito, i *krst* i *krštenje* su dobre hrvatske riječi. Ipak, kao prvo značenje riječi *krštenje* stavlja: *djelo kojim se krsti... učlanjuje u crkvenu zajednicu*.

Svakako, u dogmatskoj nauci o sakramentima uopće razlikuje se sam čin i učinak koji traje. Po tom razlikujem *krštenje* = čin kojim se tko krsti; *krst* = stanje krštenosti.

No teolozi se ne drže nikakva dogovora, koji još i ne postoji, i nemaju svi istu osjetljivost. Svakako, u Vjeronanju: "Vjerujem u jedno krštenje", ali u katekizmima u nabranjanju sakramenata stoji prvi *krst*.

Usput, temeljno je pitanje kako su Sveta braća, tko li, bila tako smiona pa su grčku riječ *baptizein* = *zaroniti u vodu* preveli riječju koja nikako na to ne podsjeća. Meni se čini da su učinak krsta, to jest učinak toga *baptizein* uzeli za samo ime i radnje i učinka: učiniti čovjeka (drugim) Kristom. Dakle, *kristiti*.

To bih ja želio da je tako, ali godinama čekam da nađem na neki jači razlog.

A koliko je do riječi *kršćanin*, to je svaki čovjek koji je kršten, ako se toga ne odrekne, istupajući iz Crkve, brišući se u matici krštenih. To je minimum na koji mu i Crkva daje pravo.

U tom imenu, kaže se za sakramente uopće, a za krst napose da *reviviscunt* = *ponovno oživljavaju* kad god čovjek počne kršćanskije živjeti. Krštenje se ne ponavlja, krst je "status permanens".

Toliko koliko znam ili slutim.

Mislim da se nakon toga ne bismo više trebali upuštati u Jeziku u daljnje raspravljanje jer bismo time prešli u uskostručno razlaganje. Potrebno je samo reći nekoliko riječi na drugu napomenu. Ne nadijevaju se samo kobasice i krvavice, nego se nadijevaju i imena. U Akademijinu rječniku ima podosta hrvatskih potvrda za glagol nadijevati s objektom *ime*. Navest ću samo tri primjera:

Da budete na zemlji koliko mu drago sinov i kćeri imali, kojim bi se vaša imena nadijevala. (F. Gradić iz 1567.) – Sfima njima imena nadiava. (B. Kašić iz 1640.) – Kako sada na krštenju, onako običavahu u starom zakonu ime nadiavati dičici pri obrizovanju. (F. Lastrić iz 1755.)

U Benešićevu rječniku nalazimo *nadijevati* s primjerom: *Tebi samoj svijet tepa i nadijeva uz tepanje imena ti slatka, lijepa* (Trnski).

Za *nadijevati* Benešić kaže da je trajni glagol prema *nadjeti*, *nadjenući*, a za *nadjenući* nalazimo u Sv. pismu obilje potvrda; prema Vojnovičevoj konkordanciji 58 oblika, a ja ću ovdje navesti samo jednu: *Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenući ime Isus* (Mt 1,21).

Mislim da je ovo dovoljno da pokaže kako je *nadijevati* normalan izraz i kad se upotrebljava u svezi s riječju *ime*.

S. B.

TKO SVE MUZE?

I ako se nekomu ne sviđaju natječaji za traženje naših riječi, ipak je to dobar način za oštrenje jezičnoga osjećaja i širenje jezične kulture. Što je još zanimljivije, uspjeh takvih traženja dokaz je da je stvaralačka sposob-

nost naših ljudi gotovo nevjerojatna, za sve mogu naći domaću riječ. Među mnoštvom predložena nađe se uvijek pokoja dobra, čak odlična. Time potvrđuju onu postavku: kad bi na svijetu postojao samo hrvatski jezik, sve bi se moralo reći hrvatski i čitatelji dokazuju da bi se moglo. To nipošto ne znači da ćemo za sve tražiti domaće riječi, za dobre usvojenice i ne treba, ali dobro je da se ogledamo na području neprihvatljivih i nepotrebnih tuđica. Tih nekoliko napomena potrebno je bilo reći da netko ne bi prihvatio olaku tvrdnju kojom nam prigovaraju da idemo u krajnost.

U članku objavljenom u 4. broju prošloga godišta pod naslovom *Kako se naziva muškarac muzilja?* postavio sam pitanje kako se nazivaju oni muškarci koji muzu krave. Odazvalo se nekoliko čitatelja koji su dali na desetke zamjena i u osnovnome dali dobra rješenja.

No najprije da kažem što me potaklo da postavim to pitanje. U Vjesniku od 31. siječnja 1999. na 18. stranici bilo je riječi o napravi koja vjerojatno sama muze, a nazvana je *robot-muzac*. Zamislio sam se nad tim nazivom jer sam u njemu vidio nekoliko problema.

Prvo, pravopisni. Naziv bi se vjerojatno sklanjao, *robotamusca*, *robotumuscu*, a pisan je sa spojnicom. U *Hrvatskome pravopisu* imamo pravilo da se dvije riječi koje se sklanjaju, apozicija i upravna imenica, pišu rastavljeno, bez spojnice: *kamen temeljac*, *novinar pripravnik*, *čovjek žaba*, a samo iznimno, kad se zbog stilskih ili značenjskih razlika želi naglasiti cjelina pišu sa spojnicom, *ključ-razlikovnik*, *pismo-bomba*.

Drugo je riječ *muzac*. Ona je zapravo zastarjelica. Cijela je tvorba imenica sufiksom *-(a)c* od glagola zapravo neplodna, ima nekoliko novijih riječi, i to samo